

Moss
kommune

Innhold

INNHOOLD	2
INNLEDNING	4
<i>Leseplanen delt inn i tre deler</i>	4
Å KUNNE LESE SOM EN GRUNNLEGGENDE FERDIGHET	5
<i>Hva er å kunne lese?</i>	5
<i>Hvordan utvikles ferdigheten?</i>	5
<i>Hvilke ferdighetsområder trenger man for å kunne lese?</i>	6
<i>Lesing som grunnleggende ferdighet i fagfornyelsen</i>	7
MÅL FRA STRATEGISK PLAN FOR ENHET SKOLE 2022-2025 MED TILPASSINGER	9
<i>Her er vi</i>	10
<i>Slik vil vi ha det</i>	10
<i>Slik vet vi at vi er på riktig vei</i>	10
DEL 1 TRINNVIS LESEPLAN I ALLE FAG	11
LESING 1.-4.TRINN: Å LÆRE Å LESE	12
LESING 5.-7.TRINN: LESE FOR Å LÆRE	17
LESING 8.-10.TRINN: LESE FOR Å LÆRE, LESE FOR LIVET	23
DEL 2 FORKLARINGER OG UTDYPINGER	26
LÆRINGSSTRATEGIER	26
<i>Progresjonsplan for læringsstrategier</i>	26
BESKRIVELSER AV LÆRINGSSTRATEGIER	27
<i>Aktivere bakgrunnskunnskap</i>	27
<i>Vurdere forfatterens håndverk</i>	27
<i>Lese og si/tegne noe</i>	27
<i>Selektiv understrekning</i>	27
<i>To-spaltenotat/ hovedidé-detalj-notat</i>	27
<i>Spørsmål og svar</i>	27
<i>VØL-skjema (vet-ønsker å vite-lært)</i>	27
<i>Ved å skrive/Læringslogg</i>	28
<i>Venndiagram</i>	28
<i>Påstand-bevis</i>	28
<i>Prosessnotat</i>	28
<i>Styrkenotat</i>	28
HVORDAN LESE FAGTEKSTER.....	29
HVORDAN UTVIKLE SPRÅKLIGE FERDIGHETER?	30
<i>Gjensidig påvirkning gjennom tale og skrift</i>	30
<i>Språklige ferdigheter</i>	30
<i>Språklig bevissthet</i>	30
<i>Ordforråd</i>	30
<i>Fortelling</i>	30
<i>Analysebegreper</i>	31
<i>Språkstimulering for alle</i>	31
<i>Språk og identitet</i>	32

FORSTÅELEN AV Å KODE OM	33
<i>Fra muntlig språk til skriftlig</i>	33
<i>Å kode om fra bokstav og lyder til ord</i>	33
<i>Å kode om fra bokstaver til hele ord</i>	33
<i>Å kode om skilletegn i tekster</i>	33
<i>Å kode om større tekstelementer</i>	33
<i>Læreren veileder eleven</i>	33
HVORDAN LESE MED FORSTÅELSE OG BRUKE DENNE KUNNSKAPEN I EGEN LESING OG LÆRING?	34
<i>Å lese fagtekster</i>	35
<i>Å lese skjønnlitterære tekster</i>	35
<i>Å lese digitale sammensatte tekster</i>	35
<i>Sammensatte tekster</i>	36
HVORDAN SKAPE ENGASJEMENT OG AMBISJONER FOR LESING?	37
<i>Læreren som lesende modell</i>	37
<i>Lesing som sosial samhandling</i>	37
<i>Elevenes interesser</i>	37
<i>Tilgang til tekster for alle</i>	38
<i>Skolebibliotekets rolle</i>	38
<i>Samarbeid med foreldrene</i>	39
DEL 3 LESELOGG	39
HENSikten MED LESELOGGEN	40
UTFYLLING/OPPFØLGING AV LESELOGGEN	40

Innledning

Et av satsningsområdene i Strategisk plan for enhet skole 2022-2025 i Moss kommune er å øke elevenes grunnleggende ferdigheter i lesing. Dette er et område det er forsket mye på og som tydelig er avgjørende for elevenes mestringsfølelse, deltakelse og utvikling på alle trinn. Med fokus på grunnleggende ferdigheter settes det krav til ansvar for skoleeieravdelingen, skoleledere og lærere, samt samarbeidet og profesjonsfelleskapet ved hver skole. Lesing, regning og muntlige ferdigheter er ikke fagspesifikke (Matte og norsk), men er et felles ansvar for alle lærere på alle trinn. Leseplan skal være et forpliktende arbeidsdokument hvor det legges til rette for struktur og samarbeid på hver skole og mellom skoler i kommunen. Det er rektor og lærers ansvar å ta planen i bruk på egen skole.

Leseplanen delt inn i tre deler

Del 1 Trinnvis leseplan i alle fag. Dette er en "lesetrapp" med mål og kjennetegn på måloppnåelse for 1. til 10. trinn. Denne skal sikre systematisk arbeid med språk og lesing i alle fag gjennom hele grunnskolen. Det er viktig at alle lærerne arbeider målrettet med elevens lesekompetanse i alle fagene.

Del 2 Forklaringer og utdypinger. Her finner lærere beskrivelser, informasjon og eksempler på hvordan arbeidet med planen skal gjennomføres.

Del 3 Leselogg. Dette er en oversikt over kartleggingsprøver som skal benyttes på de ulike trinnene og forslag til tiltak og oppfølging av elever som skårer under kritisk grense på disse prøvene. Leseloggen er et kvalitetstiltak for å kunne følge den enkelt elevs leseutvikling gjennom hele grunnskolen. Loggen skal gi en samlet oversikt over elevens kartleggingsresultater, være et utgangspunkt for samtaler med foresatte på alle klassetrinn og dokumentere eventuelle tiltak som er iverksatt underveis.

Å kunne lese som en grunnleggende ferdighet

Hva er å kunne lese?

Å kunne lese er å skape mening fra tekst. Lesing gir innsikt i andres erfaringer, meninger, opplevelser og skaperkraft, uavhengig av tid og sted. Lesing av tekst på papir og digitalt er en forutsetning for livslang læring og for å kunne delta aktivt i samfunnslivet på en kritisk og reflektert måte.

Å lese handler om å kunne forstå, bruke, reflektere over og engasjere seg i innholdet i tekster. Tekster inkluderer alt som kan leses i ulike medier, ikke bare ord, men også illustrasjoner, symboler eller andre uttryksmåter. Kunnskap om hva som kjennetegner ulike typer tekster og deres funksjon er en viktig del av lesing.

Hvordan utvikles ferdigheten?

Utvikling av funksjonell leseferdighet er et samspill mellom forståelsesprosesser og avkodingsprosesser i tilnærmingen til tekst. Den grunnleggende leseopplæringen innebærer å mestre lesing av papirtekster og skjermbaserte tekster med konsentrasjon, utholdenhet, flyt og sammenheng. I opplæringen blir den funksjonelle leseferdigheten utviklet videre gjennom kunnskap om og erfaring med ulike tekster i de enkelte fagene. Dette innebærer å kunne orientere seg i et tekstmangfold og forholde seg kritisk til ulike typer informasjon i stadig mer komplekse lesesituasjoner.

Leseutvikling krever gode strategier for å kunne søke og bearbeide informasjon. Bevisst bruk av hensiktsmessige lesestrategier som er tilpasset formålet med lesingen og med ulike teksttyper i fagene, er derfor avgjørende for å utvikle funksjonell leseferdighet.

Hvilke ferdighetsområder trenger man for å kunne lese?

- **Forberede, utføre og bearbeide** innebærer å ta i bruk ulike strategier for å forstå tekster av stadig større vanskegrad. Dette forutsetter avkodingsstrategier der lyder trekkes sammen til ord, ord til setninger og setninger til tekst.
- **Finne** innebærer å finne fram til informasjon som er eksplisitt eller implisitt uttrykt i tekster.
- **Tolke og sammenholde** innebærer å kunne trekke slutninger på bakgrunn av innholdet i én eller flere tekster.
- **Reflektere og vurdere** innebærer å forholde seg selvstendig til tekster. Dette spenner fra å kommentere innholdet i tekster med utgangspunkt i egne meninger til å forholde seg kritisk til en tekst som en helhet og begrunne egne synspunkter, analyser eller vurderinger.

Udir har utarbeidet en matrise:

Å kunne lese som grunnleggende ferdighet					
Ferdighetsområder	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Nivå 4	Nivå 5
Forberede, utføre og bearbeide	Bruker forkunnskaper. Skaffer seg overblikk over teksten før lesing. Leser enkle tekster på papir og skjerm. Bearbeider teksten med noe hjelp.	Leser enkle tekster med flyt og utholdenhet. Finner og leser tekster på Internett. Stiller spørsmål til teksten. Kan samtale om innholdet.	Varierer lese måte etter teksten og formålet med lesingen i fag. Leser og navigerer hensiktsmessig på Internett. Bruker oppklarende strategier. Bruker ulike metoder for å systematisere innholdet.	Bruker faglige og andre forkunnskaper aktivt. Er bevisst og kritisk ved lesing på papir og Internett. Bearbeider teksten på selvstendig måte.	Velger relevante strategier tilpasset teksten og formålet med lesingen. Er bevisst på egen lesing og reflekterer over anvendte strategier.
Finne	Finner eksplisitt uttrykt informasjon som er sentralt plassert i enkle tekster.	Kjenner igjen sentrale tekster i faget. Finner eksplisitt uttrykt informasjon i tekster med konkurrerende informasjon. Refererer til kilder.	Finner og kombinerer informasjon fra flere steder i tekster med konkurrerende informasjon. Vurderer om kildene er troverdige.	Finner implisitt informasjon i komplekse tekster. Bruker kilder på en kritisk og etterprøvable måte.	Finner detaljert og implisitt informasjon i tekster med ukjent form eller innhold.
Tolke og sammenholde	Bruker egne ord og trekker enkle slutninger ut fra informasjon i tekster.	Identifiserer hovedtemaet og forstår sammenhenger som er tydelig uttrykt i en tekst.	Forstår informasjon som er implisitt uttrykt i tekster.	Forstår tvetydigheter. Oppfatter motstridende informasjon og informasjon som står i motsetning til det forventede.	Viser helhetlig og detaljert forståelse av komplekse tekster. Kan systematisere og trekke slutninger på bakgrunn av implisitt informasjon.
Reflektere og vurdere	Kommenterer innhold i enkle tekster.	Vurderer innholdet i tekster ut fra fagkunnskap og egne erfaringer.	Gir begrunnede vurderinger av form og faglig innhold i tekster.	Analyserer og vurderer form og innhold på en kritisk måte. Sammenligner og systematiserer informasjon i ulike faglige tekster.	Vurderer komplekse tekster om ukjente emner på en kritisk måte. Trekker inn faglige og samfunnsmessige perspektiver.

[matriser-rammeverk-grunnleggende-ferdigheter2017.pdf \(udir.no\)](#) 22.07.2021

Lesing som grunnleggende ferdighet i fagfornyelsen

Fagfornyelsen utdyper hva det vil si «Å kunne lese» i forskjellige fag.

Norsk

Å kunne lese i norsk innebærer å lese både på papir og digitalt. Det innebærer å kunne lese og reflektere over skjønnlitteratur og sakprosa, å beherske lesestrategier tilpasset formålet med lesingen og å kunne vurdere tekster kritisk. Lesing i norsk innebærer også å lese sammensatte tekster som kan inneholde skrift, bilder, tegninger, tall og andre uttrykksformer. Norsk har et særlig ansvar for opplæringen i å kunne lese. Utviklingen av å kunne lese i norsk går fra den grunnleggende avkodingen til å lese, tolke og reflektere over tekster i ulike sjangre, for ulike formål og av ulik lengde og kompleksitet.

Den første leseopplæringen skal foregå på elevens hovedmål.

Matematikk

Å kunne lese i matematikk innebærer å skape mening både i tekster fra daglig- og samfunnslivet og i matematikkfaglige tekster. Å kunne lese i matematikk vil si å sortere informasjon, analysere og vurdere form og innhold og sammenfatte informasjon i sammensatte tekster. Utviklingen av leseferdigheter i matematikk handler om å finne og bruke informasjon i stadig mer komplekse tekster med avansert symbolspråk og begrepsbruk.

Engelsk

Å kunne lese i engelsk er å forstå og reflektere over innhold i ulike typer tekster på papir og digitalt og skal bidra til leseglede og tilegnelse av språk. Det innebærer å lese og finne informasjon i sammensatte tekster med konkurrerende budskap og å bruke lesestrategier til å forstå eksplisitt og implisitt informasjon. Utviklingen av leseferdigheter i engelsk går fra å eksperimentere med språkløyer, stavemønstre og stavelser til å lese varierte og komplekse tekster med flyt og forståelse og i stadig større grad kunne reflektere over og vurdere ulike typer tekster kritisk.

Naturfag

Å kunne lese i naturfag er å kunne forstå naturfaglige begreper, symboler, figurer og argumenter gjennom arbeid med naturfaglige tekster. Lesing i naturfag innebærer også å utforske, identifisere, tolke og bruke informasjon fra ulike teksttyper og vurdere kritisk hvordan naturvitenskapelig informasjon framstilles og brukes i argumenter. Utviklingen av å lese i naturfag går fra å finne og bruke informasjon i tekster til å forstå tekster med stadig flere fagbegreper, symboler, figurer, tabeller og implisitt informasjon.

Samfunnsfag

Å kunne lese i samfunnsfag innebærer å utforske, tolke og reflektere kritisk over ulike historiske, geografiske og samfunnskunnskaplige kilder. Videre innebær det å finne informasjon og bevisst velge og velge bort ulike kilder. Å lese innebærer å reflektere over hvordan ståsted og perspektiv påvirker ulike kilder, kjenne at argumentasjon og å skille mellom meninger, fakta og påstander. Utviklinga av leseferdigheter i faget går fra å bruke få og tilrettelagde kilder til selv å finne og sammenligne informasjon i et større mangfold av kilder med større kompleksitet.

Kristendom, Religion, Livssyn og Etikk

Å kunne lese i KRLE innebærer å oppleve og forstå ulike religiøse og filosofiske tekster. Det omfatter også å reflektere over og tolke tekster, illustrasjoner, symboler og andre uttrykk. Videre innebærer det å sammenligne og systematisere informasjon og vurdere kilder kritisk. Utviklingen av det å kunne lese i KRLE går fra å kunne forstå innholdet i enkle tekster til å kunne analysere og vurdere form og innhold i komplekse tekster. Dette innebærer i økende grad å forstå fagbegreper og å kunne finne, bruke og vurdere ulike kilder til informasjon.

Musikk

Å kunne lese i musikk er å tolke og forstå ulike musikalske tekster, både nedskrevne musikalske tegn og symboler og tekster sammensatt av flere modaliteter, digitalt og i sceniske fremføringer. Utviklingen i å kunne lese i musikk går fra å kunne gjenkjenne, samtale om og bruke enkle tegn og symboler til å kunne nyttiggjøre seg ulike notasjonsformer i musikalsk samhandling og å kunne forstå og reflektere over bruk av musikk, dans og tilhørende virkemidler i stadig mer komplekse uttrykk.

Kunst og håndverk:

Å kunne lese i kunst og håndverk er å tolke, forstå og vurdere visuelle og materielle omgivelser. Å kunne lese tekniske tegninger og anvisninger er sentralt i praktisk problemløsning og for å kunne vurdere form, funksjonalitet og holdbarhet. Utviklingen av å kunne lese i kunst og håndverk går fra å gjenkjenne og avkode til å reflektere kritisk over visuelle virkemidler og kulturelle referanser.

Mat og helse

Å kunne lese i mat og helse er å forstå, tolke og vurdere oppskrifter, tabeller og illustrasjoner i samband med matlaging. Det er òg å forstå og vurdere relevante fagtekster. Utviklingen av leseferdigheter i faget går fra å forstå enkle illustrasjoner og sammensatte tekster på papir og skjerm til å tolke og kritisk vurdere mer komplekse fagtekster, figurer og tabeller i ulike medium.

Kroppsøving

Å kunne lese i kroppsøving er å finne, tolke og kritisk vurdere ulike former for tekster og informasjon og å søke kunnskap som er nødvendig for å utvikle kompetanse i faget. Utviklingen av leseferdigheter i kroppsøving går fra å hente inn og reflektere over informasjonen fra enkle instruksjoner, kart og tekster til å kunne lese mer sammensatte og fagspesifikke tekster, kart og bilder.

Morsmål for språklige minoriteter

Å kunne lese i faget morsmål for språklige minoriteter er å øve opp grunnleggende lesekompetanse på morsmålet og å lese for å lære, oppleve og reflektere. Minoritetsspråklige elever skal lære seg å lese på det språket de behersker best. Leseferdigheter på morsmålet bidrar til å styrke elevenes forutsetninger for å beherske det norske språket. Morsmål for språklige minoriteter har ansvar for elevenes utvikling av leseferdigheter på sitt eget morsmål. Utviklingen av å kunne lese på morsmål går fra den grunnleggende avkodingen og forståelsen av enkle tekster til å lese tekster i ulike sjangre og med ulike formål.

Grunnleggende norsk for språklige minoriteter

Å kunne lese i grunnleggende norsk for språklige minoriteter er å øve opp grunnleggende lesekompetanse på norsk, å lese for læring, opplevelse og innlevelse, å øve opp gode lesestrategier, og å reflektere over teksters innhold, form og formål. Grunnleggende norsk for språklige minoriteter har et særlig ansvar for opplæringen i å kunne lese på norsk. Utviklingen av å kunne lese går fra grunnleggende avkoding og forståelse av enkle tekster til lesing av og refleksjon over mer komplekse tekster i ulike sjangre. Elevene skal også lese og forstå tall, tabeller og diagrammer.

Fremmedspråk

Å kunne lese i fremmedspråk er å forstå innholdet i ulike typer tekster, både på papir og digitalt. Utviklingen av leseferdigheter i fremmedspråk går fra å forstå hovedinnhold i enklere tekster til å forstå stadig mer innhold i komplekse tekster i ulike sjangre. Dette innebærer å forstå stadig flere ord, uttrykk og språklige strukturer, og å bruke strategier, hjelpemidler og kilder på en hensiktsmessig måte slik at det å lese bidrar til språklæring og interkulturell kompetanse.

Mål fra Strategisk plan for enhet skole 2022-2025 med tilpassinger

Satsningsmål for lesing

1. Skoleeier, skoleledelsen og lærerne analyserer og følger opp resultat fra kartlegginger, prøver og undersøkelser.
2. Det fokuseres på tidlig innsats for at elever skal oppleve leseglede, mestring, undring, utforsking og lærelyst.
3. Lærerne bruker elevresultater og fast kartlegging for trinn, for å tilpasse undervisningen til klassen og den enkelte elev.
4. Lærerne arbeider systematisk med å forberede, utføre og bearbeide tekst som innebærer å ta i bruk ulike strategier for å forstå tekster med stadig større vanskegrad. Dette forutsetter avkodingsstrategier der lyder trekkes sammen til ord, ord til setninger og setninger til tekst.
5. Lærerne skal bidra med å hjelpe elever systematisk med å tolke og sammenholde tekster som innebærer å kunne trekke slutninger på bakgrunn av innholdet i én eller flere tekster.
6. Lærerne arbeider systematisk med begrep og begrepsforståelse.
7. Lærerne arbeider systematisk med elevene sin evne til å finne informasjon, tolke og reflektere alene og sammen med andre.
8. Lærerne kjenner til og trener på god bruk av kommunens leseplan (fellesplan fra høsten 2021)
9. Pedagogisk bruk av IKT brukes som en naturlig del av opplæringen.
10. Lærerne legger til rette for at småskoletrinn skal *lære å lese*, mellomtrinnet skal *lese for å lære* og ungdomstrinnet skal *lese for å lære, lese for livet*.
11. Lærerne skal bidra systematisk til at elever reflekterer og vurderer tekster selvstendig. Dette spenner fra å kommentere innholdet i tekster med utgangspunkt i egne meninger, til å forholde seg kritisk til en tekst som en helhet og begrunne egne synspunkter, analyser eller vurderinger.

Effektmål

1. Elevene leser flytende og automatisert.
2. Elevene har utviklet og benytter læringsstrategier for å tilegne seg opplevelser, kunnskap og informasjon gjennom å finne, forstå, tolke, reflektere og vurdere (kompetansemål i alle fag).
3. Elevene når lesemålene i henhold til kommunens leseplan (oppfølging og kartlegging).
4. Elevene mestrer ulike tekster og leseaktiviteter i alle fag.
5. Elevene føler seg inkludert og medvirker i undervisningen (elevundersøkelsen)
6. Nasjonale prøver og eksamen i norsk, engelsk og regning stiller store krav til leseferdigheter og leseforståelse. Resultater på de nasjonale prøvene og eksamen vil vise hvordan Moss kommune styrker elevenes læring.

Her er vi

Allerede fra første skoleår er det store variasjoner i elevenes grunnleggende ferdigheter. Elevene har ulik progresjon og modning gjennom hele grunnskoleløpet. Skolene gjennomfører kartlegginger og har oversikt over progresjonen til elevene. Det er viktig at fokus og vedvarende trening på grunnleggende ferdigheter ikke tones ned til fordel for mer fagspesifikke mål utover i skoleløpet.

Slik vil vi ha det

Alle elever skal støttes og utfordres med tilpasset opplæring. Lekbasert opplæring og vedvarende fokus på mestring er avgjørende for at alle elevene skal lykkes i utviklingen av grunnleggende ferdigheter.

Slik vet vi at vi er på riktig vei

- Elevene opplever tilpasset opplæring på sitt nivå og utvikler grunnleggende ferdigheter gjennom hele grunnskolen
- Skolene benytter kartlegginger og kjennskap til hver enkelt elev til å holde fokus på utvikling av grunnleggende ferdigheter
- Nasjonale prøver og eksamen viser hvordan enkeltklasser, skoler og kommunen lykkes i å støtte elevenes grunnleggende ferdigheter
- Den årlige tilstandsrapporten fra skole vil inneholde både kvalitativ og kvantitativ analyse av kommunens arbeid med relasjonsbasert og trygg læringsledelse

Lesing 1.-4.trinn: Å lære å lese

LESING I ALLE FAG

TRINN:1

Mål for lesing	Kjennetegn på måloppnåelse
Språk og begrep	
Eleven skal ha et funksjonelt ordforråd	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan fortelle sammenhengende fra opplevelser. ▪ Eleven kan fortelle om handling i en fortelling/eventyr. ▪ Eleven kan dagligdagse ord, uttrykk og begrep.
Leseteknikk	
Eleven er bevisst på fonologi	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan høre at det er rim og selv kunne rime. ▪ Eleven kan høre antall stavinger i ord og vise dette ved tramp, klapp eller lignende. ▪ Eleven kan dele sammensatte ord opp i to eller flere ord. ▪ Eleven kan sette sammen to eller flere ord til sammensatte ord.
Eleven forstår sammenheng mellom bokstav og språklyd.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kjenner igjen de fleste bokstavene i alfabetet og vet hvilken språklyd de representerer. ▪ Eleven kan identifisere første og siste lyden i enkle talte ord. ▪ Eleven kan identifisere samme lyd i ulike ord. ▪ Eleven kan lydere sammen tre språklyder. ▪ Eleven forstår det alfabetiske prinsippet.
Eleven forstår at det talte ord kan deles opp i biter	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan dele opp ord i språklyder. ▪ Eleven kan mestre enkel fonemaddisjon, f.eks. egg/vegg. ▪ Eleven kan mestre enkel fonemsubtraksjon f.eks. skjegg/egg. ▪ Eleven kan mestre fonembytte, f.eks. bil/pil.
Eleven skal kunne avkode/lese tostavellesord med enkle lydsekvenser	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven vet hva leseretning er. ▪ Eleven kan lese/avkode starten på et ord og gjette resten. ▪ Eleven kan lese enkle nye småord.
Eleven kan logografisk lesing	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kjenner igjen flere ordbilder på skilt og emballasje. ▪ Eleven prøver å lese enkle ord ved å lese eget navn og andre kjente navn som ordbilde. ▪ Eleven kjenner igjen de vanligste småordene.
Eleven skal se sammenhengen mellom det muntlige og skriftlige	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven deltar i tekstskaping, f.eks. fra en felles opplevelse med gruppa eller om et tema.

Lytteforståelse

Eleven skal lytte til høytlesing	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan gjenfortelle sentrale deler av innholdet i fortellingen. ▪ Eleven deltar i dramatisering og framvisninger. ▪ Eleven kan lytte/høre etter når andre forteller.
Eleven kan benytte enkle strategier i lytteforståelse.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan gjenfortelle. ▪ Eleven kan aktivisere relevant bakgrunnskunnskap. ▪ Eleven kan være med å lage tankekart. ▪ Eleven kan gjette hvordan en fortelling kommer til å utvikle seg. ▪ Eleven vet at han/hun må si ifra når det er noe han/hun ikke forstår.
Eleven skal oppleve variert litteratur gjennom høytlesing	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven hører gjerne fortellinger og eventyr, enten fortalt, lest eller gjennom lydbok.
Eleven skal bli presentert for relevant litteratur og møte bøker som en del av hverdagen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven skal bruke skolebiblioteket minst en gang pr.uke. ▪ Eleven låner bøker på skolebiblioteket og leser i dem. ▪ Eleven skal kunne fortelle fra bøker de har lest. ▪ Eleven ser bøker i klasserommet.

Mål for lesing	Kjennetegn på måloppnåelse
Språk og begrep	
Eleven skal ha et funksjonelt ordforråd	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan fortelle sammenhengende fra opplevelser. ▪ Eleven kan fortelle om handling i en fortelling/eventyr. ▪ Eleven kan dagligdagse ord, uttrykk og begrep.
Leseteknikk	
Eleven er bevisst på fonologi	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan dele opp ord i språklyder. ▪ Eleven mestrer og leker seg med fonemaddisjon, f.eks. egg/vegg. ▪ Eleven mestrer og leker seg med fonemsubtraksjon f.eks. skjegg/egg. ▪ Eleven mestrer og leker seg med fonembytte f.eks. bil/pil. ▪ Eleven kan avkode tøyseord.
Eleven har automatisert de høyfrekvente ordene som er naturlige for trinnet(vedlagt)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kjenner igjen ordbildene til de vanligste småordene. ▪ Eleven leser tostavellesord. ▪ Eleven leser ord med flere konsonanter sammen.
Eleven kan lese en tilrettelagt tekst	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan lese enkle setninger med god flyt. ▪ Eleven leser noen ord som ikke er stavet lydrett.
Eleven vet hva sammensatte ord er	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan dele sammensatte ord. ▪ Eleven kan lage sammensatte ord.
Leseforståelse	
Eleven er aktivt lyttende og prøver å forstå	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven stiller spørsmål til det som blir lest. ▪ Eleven svarer på spørsmål om det som blir lest. ▪ Eleven stiller spørsmål og reflekterer over tema. ▪ Eleven undrer seg over ord, hvor de kommer fra og hva de betyr.
Eleven møter ulike tekster	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven leser enkle sammensatte tekster med f.eks. tabeller og diagram. ▪ Eleven leser enkle faktatekster. ▪ Eleven bruker aktivt bakgrunnskunnskap før lesing av faktatekster.
Lesekultur og leseinteresse	
Eleven opplever variert litteratur gjennom høytlesing	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven viser interesse for fortellinger og eventyr.
Eleven møter tekst som en del av hverdagen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven skal bruke skolebiblioteket minst en gang pr.uke ▪ Eleven låner bøker på skolebiblioteket og leser i dem ▪ Eleven skal kunne fortelle fra bøker de har lest ▪ Eleven ser bøker i klasserommet

Mål for lesing	Kjennetegn på måloppnåelse
Språk og begrep	
Eleven skal ha et funksjonelt ordforråd	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan fortelle sammenhengende fra opplevelser. ▪ Eleven kan fortelle om handling i en fortelling/eventyr. ▪ Eleven kan dagligdagse ord, uttrykk og begrep.
Leseteknikk	
Eleven leser de fleste vanlige ord raskt og uten lydering	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven leser de 100 mest høyfrekvente ordene med flyt. ▪ Eleven leser grafem raskt, uten å nøle og har god bokstavkunnskap. ▪ Eleven kjenner til diftonger og kan nevne noen ord som inneholder disse. ▪ Eleven kan alfabetet og har kjennskap til vokaler og konsonanter.
Eleven leser høyt med flyt	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven leser tilpasset tekst med flyt og forståelse. ▪ Eleven har pause ved punktum, samt kort pause ved komma. ▪ Elevens stemme går opp ved spørsmåltegn og utropstegn. ▪ Eleven korrigerer seg selv noen ganger når han/hun leser feil.
Leseforståelse	
Eleven kan bruke ulike læringsstrategier	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan svare på ulike typer spørsmål fra tekster han/hun møter. ▪ Eleven kan bruke læringsstrategier for trinnet (se s.17).
Eleven kan lese og forstå diagram og tabeller	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan svare på ulike spørsmål fra diagram og tabeller han/hun møter.
Eleven kan følge en instruksjon med bilde	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan følge en instruksjon ved å se på bilder, for eksempel oppgaver med fargelegging eller bygge Lego.
Lesekultur og leseinteresse	
Eleven opplever ofte høytlesing	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven hører gjerne fortellinger og eventyr.
Eleven oppsøker bøker som en del av hverdagen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven bruker skolebiblioteket minst en gang pr. uke. ▪ Eleven låner bøker på skolebiblioteket og leser i dem. ▪ Eleven forteller fra bøker de har lest. ▪ Eleven ser bøker i klasserommet.
Eleven deltar i lesestimulerende tiltak	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven møter varierte tekster av ulike forfattere og sjangre gjennom skoledagen; vitsebøker, spørrebøker, tegneserier osv. ▪ Eleven møter varierte former for høytlesing, f.eks. kortlesing, lapp i hatt. ▪ Eleven møter ulike stimuleringstiltak for å fremme leselyst f.eks. blad på tre, bokorm, lesediplom m.m osv.
Informasjonskompetanse	
Eleven skal kunne utforske og bruke digitale informasjonskanaler og andre medier på en målrettet måte.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven vet hva som kjennetegner faglitteratur og skjønnlitteratur. ▪ Eleven kan orientere seg og bruke informasjon på et gitt nettsted.

Mål for lesing	Kjennetegn på måloppnåelse
Språk og begrep	
Eleven skal ha et funksjonelt ordforråd	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan fortelle sammenhengende fra opplevelser. ▪ Eleven kan fortelle om handling i en fortelling/eventyr. ▪ Eleven kan dagligdagse ord, uttrykk og begrep.
Leseteknikk	
Eleven har strategier for avkodning av lange, ikke høyfrekvente ord	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven leser ord med kompliserte konsonantforbindelser. ▪ Eleven deler lange ord opp i stavelser. ▪ Eleven leser ikke- lydrette ord. ▪ Eleven leser nøyaktig.
Eleven leser de fleste vanlige ord raskt, direkte uten lydering	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven leser de vanligste ordene med god fart og uten å nøle. ▪ Eleven leser øvingsord med flyt og forståelse.
Eleven kjenner ulike lesestrategier	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven velger hensiktsmessig lesestrategi i forhold til tekstlesing. ▪ Eleven kan hente opplysninger ut fra en tekst.
Eleven kan lese høyt med flyt og innlevelse	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven markerer punktum og komma. ▪ Eleven markerer spørretegn og utropstegn og direkte tale. ▪ Eleven kan, etter rettleiding, variere toneleie, volum, tempo, tonefall og pauser. ▪ Eleven retter seg selv ved feillesing.
Eleven kjenner igjen ordbilder	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan raskt dele ordkjeder. ▪ Eleven finner ord-i-ord.
Leseforståelse	
Eleven kjenner til ulike lærings-strategier	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan bruke læringsstrategier for trinnet hensiktsmessig
Eleven kan lese sammensatte tekster	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan tolke diagrammer, grafer og tabeller. ▪ Eleven kan uttrykke faktasetninger og kombinere opplysninger fra tekst og illustrasjoner.
Eleven kan overvåke egen leseforståelse	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven oppdager når han/hun møter ord og uttrykk han/hun ikke forstår. ▪ Eleven oppdager når han/hun ikke forstår innholdet i en tekst. ▪ Eleven reflekterer over det som leses. ▪ Eleven leser mellom linjene og trekker slutninger på bakgrunn av det som står.
Eleven kan følge instruksjoner	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven klarer å løse praktiske oppgaver på bakgrunn av illustrerte instruksjoner.

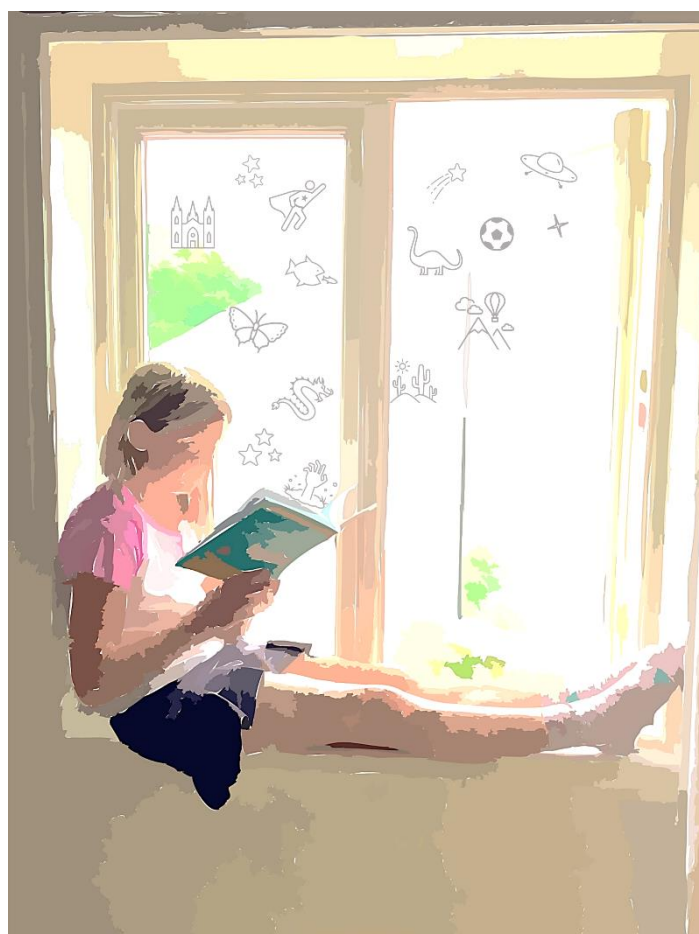

Lesekultur og leseinteresse

Eleven opplever høytlesing	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven møter daglig høytlesing av variert litteratur, lytter aktivt og viser at han/hun følger med på handlingen.
Eleven bruker biblioteket ukentlig	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven finner fram på biblioteket og velger bøker ut fra interesse og behov og leser dem.
Eleven deltar i lesestimulerende tiltak	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven deltar i tiltak som fremmer leselyst og leseferdigheter. ▪ Eleven skriver bokmeldinger, logger og lignende om bøker de har lest. ▪ Eleven kjenner mange boktitler. ▪ Eleven leser gjerne for andre. ▪ Eleven får kjennskap til et variert utvalg av litteratur via presentasjon.
Eleven leser litteratur tilpasset eget nivå	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven finner, gjerne sammen med lærer, bøker tilpasset egne interesser og ferdigheter.

Informasjonskompetanse

Eleven skal kunne utforske og bruke digitale informasjonskanaler og andre medier på en målrettet måte.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven finner fram til skjønnlitterære bøker via websøk. ▪ Eleven kan finne fram i og bruke enkle fagbøker ved temaarbeid. ▪ Eleven kan bruke enkle ordbøker og oppslagsverk. ▪ Eleven kan søke etter informasjon via en søkemotor f.eks. Google.
--	---

Lesing 5.-7.trinn: Lese for å lære

LESING I ALLE FAG

TRINN 5

Mål for lesing	Kjennetegn på måloppnåelse
Leseteknikk	
Eleven har automatisert avkoding	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven leser kjente, høyfrekvente ord raskt og uten å nøle.
Eleven behersker ulike lesestrategier	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven velger ulike lesestrategier i tråd med trinnets anbefaling når han/hun leser tekster for å lære og som underholdning.
Eleven kan teknikker for å lære nye ord og begreper	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven bruker teknikker for å lære for eksempel nye glosser, fremmedord, faguttrykk og begreper.
Leseforståelse	
Eleven møter og nyter ulike læringsstrategier i undervisningen i alle fag	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan og benytter flere av læringsstrategiene for trinnet.
Eleven kan lese og forstå diagram og tabeller	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan lage og svare på spørsmål ut fra diagrammer og tabeller som brukes i lærebøkene. ▪ Eleven forstår diagrammer og tabeller så godt at han/hun kan uttrykke fakta ut fra dem.
Eleven kan lese og forstå sammensatte tekster	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven forstår og lærer av sammensatte tekster som han/hun møter i undervisningen, for eksempel tekster med grafer, illustrasjoner og fotnoter.
Eleven er oppmerksom på egen leseforståelse	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven stiller spørsmål til seg selv underveis. ▪ Eleven snakker med andre om innholdet. ▪ Eleven leser kritisk, reflekterende og oppsummerer fra tekster.
Eleven reflekterer over teksten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven bruker egne ord og trekker enkle slutninger ut fra informasjon i tekster. ▪ Eleven kommenterer innhold i enkle tekster. ▪ Eleven formulerer tolkninger av leste tekster. ▪ Eleven uttrykker egne opplevelser av og begrunner egne synspunkter på leste tekster.

Lesekultur og leseinteresse

Eleven deltar i lesestimulerende tiltak	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven deltar aktivt og viser leselyst under gjennomføringen av lesestimulerende tiltak som lesetimer, lesekonkurranser og intensive leseperioder. ▪ Eleven gjør skriftlige for- og etterarbeid relatert til lesing av tekster, som for eksempel leselogg, bokmeldinger etc.
Eleven er interessert i å lese	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven finner litteratur som han/hun liker å lese.
Eleven leser litteratur som er tilpasset eget nivå	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven er bevisst egen leseferdighet og velger bøker som er tilpasset sitt nivå.
Eleven opplever høytlesing daglig	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven møter høytlesing av litteratur, lytter aktivt og viser at han/hun forstår handlingen.
Eleven bruker biblioteket ukentlig	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven er bevisst på hvorfor han/hun velger ulike bøker i ulike sammenhenger, både skjønnlitteratur og faglitteratur. ▪ Eleven har gjennomført et besøk på folkebiblioteket i løpet av året.

Informasjonskompetanse

Eleven skal kunne utforske og bruke digitale informasjonskanaler og andre medier på en målrettet måte	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan søke og lese trefflisten i skolens og bibliotekets databaser. ▪ Eleven kan finne informasjon i fagbøker ved å bruke innholdsfortegnelse og stikkordsregister. ▪ Eleven kan bruke oppslagsverk, både alfabetiske registre og innholdsfortegnelse. ▪ Elevene kan foreta hensiktsmessige søk på Internett.
---	--

Mål for lesing	Kjennetegn på måloppnåelse
Leseforståelse	
Eleven møter og benytter ulike læringsstrategier i undervisningen i alle fag	<ul style="list-style-type: none"> Eleven kan og benytter læringsstrategiene for trinnet.
Eleven har rutiner for å justere egen leseforståelse	<ul style="list-style-type: none"> Eleven vet hva han/hun gjør når han/hun ikke forstår innholdet i en tekst, f.eks. finne forklaring på sentrale ord og uttrykk, lage illustrasjon/skjema, lese på nytt, etc.
Eleven kan lese sammensatte tekster på en funksjonell måte	<ul style="list-style-type: none"> Eleven forstår og lærer av tekster som blir brukt i undervisningen på trinnet, og som inneholder f.eks. illustrasjoner, grafer, tabeller, fotnoter, etc.
Eleven kan følge en skriftlig instruksjon uten illustrasjoner	<ul style="list-style-type: none"> Eleven kan gjennomføre praktiske oppgaver på bakgrunn av skriftlig instruksjon, f.eks. matoppskrifter, bygging, montering, etc.
Leseteknikk	
Eleven har automatisert avkoding	<ul style="list-style-type: none"> Eleven leser utvalgte ord fra fagene og trinnet uten nøling. Eleven deler ordkjeder enkelt og hurtig. Eleven finner «ord i ord» uten vansker.
Eleven kan ulike lesestrategier	<ul style="list-style-type: none"> Eleven legger en plan og velger strategi i tråd med trinnets planer.
Eleven kan lese høyt med flyt	<ul style="list-style-type: none"> Eleven har innlevelse og kan variere muntlige virkemidler som toneleie, volum, tempo, tonefall og pauser når han/hun leser kjente tekster. Eleven retter på seg selv ved feillesing.
Lesekultur og leseinteresse	
Eleven deltar i lesestimulerende tiltak	<ul style="list-style-type: none"> Eleven deltar aktivt og viser leselyst under lesestimulerende tiltak som lesetimer, lesekonkurranser og intensive leseperioder. Eleven kan gjøre greie for litteratur han/hun har lest og liker å lese.
Eleven leser litteratur som er tilpasset eget nivå	<ul style="list-style-type: none"> Eleven velger skjønnlitterære bøker tilpasset sitt nivå. Eleven er bevisst på egen leseferdighet.
Eleven opplever høytlesing daglig	<ul style="list-style-type: none"> Eleven møter høytlesing av litteratur, lytter aktivt og viser at han/hun forstår handlingen.
Eleven bruker biblioteket ukentlig	<ul style="list-style-type: none"> Eleven kan forklare hvorfor han/hun velger ulike bøker i ulike sammenhenger, både skjønnlitteratur og faglitteratur.

Informasjonskompetanse

Eleven skal kunne utforske og bruke digitale informasjonskanaler og andre medier på en målrettet måte

- Eleven kan foreta hensiktsmessige søk i skolens bibliotekskatalog via websøk.
- Eleven kan søke og lese treffliste i eksterne databaser som f.eks. Rygge og Moss bibliotek.
- Eleven kan søke og velge ut egnet informasjon fra fagbøker i tilknytning til et tema.
- Eleven nyttiggjør seg digitale ordbøker. Elevene vet når, og hvordan, det er hensiktsmessig å bruke kunstig intelligens (AI).
- Elevene vet å være kritiske til informasjonen kunstig intelligens gir oss.
- Eleven kan foreta effektive og hensiktsmessige søk på Internett ved bruk av ulike søkestrategier som f.eks. frasesøk, avgrensing til bilder eller sider på norsk.
- Eleven kan lese strukturen i en URL.
- Eleven kan lese oppbyggingen til en treffliste på nettet.
- Eleven vet hva en kilde er og grunnleggende prinsipper for kildekritikk som relevans og pålitelighet.
- Eleven vet hva en kilde er og kjenner til grunnleggende prinsipper for kildekritikk som «TONE»:
  - **Troverdighet** Er kilden sikker?
  - **Objektivitet** Er kilden nøytral?
  - **Nøyaktighet** Finner du slurv og juks?
  - **Egnethet** Kan du finne de svarene du trenger?

Mål for lesing	Kjennetegn på måloppnåelse
Leseforståelse	
Eleven bruker hensiktsmessige læringsstrategier i undervisningen i alle fag	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven bruker strategier som er anbefalt for trinnet.
Eleven reflekterer over teksten.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven har innarbeidet rutine for å passe på å justere leseforståelsen, for eksempel: <ul style="list-style-type: none"> ○ <i>Synes jeg at det jeg leser er fornuftig?</i> ○ <i>Stemmer det med det jeg har lært før?</i> ○ <i>Har andre forstått det slik som meg?</i> ▪ Eleven kan formulere tolkninger over leste tekster.
Eleven kan lese sammensatte tekster på en funksjonell måte	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan svare på forskjellige typer spørsmål ut ifra sammensatte tekster med elementer som grafer, illustrasjoner, tabeller osv. ▪ Eleven kan lage spørsmål til sammensatte tekster med elementer som grafer, illustrasjoner, tabeller osv.
Eleven kan følge en skriftlig instruksjon uten illustrasjoner	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan gjennomføre praktiske oppgaver på bakgrunn av skriftlige instruksjoner, f.eks. matoppskrifter, bygging, natursti, sirkeltrening, montering osv.
Leseteknikk	
Eleven har automatisert avkoding	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven leser uten nøling.
Eleven kan utvalgte lesestrategier	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven benytter hensiktsmessige lesestrategier for trinnet.
Eleven kan lese høyt med flyt	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven har innlevelse og kan variere muntlige virkemidler som toneleie, volum, tempo, tonefall og pauser når han/hun leser ukjente tekster. ▪ Eleven retter seg selv ved feillesing.
Lesekultur og leseinteresse	
Eleven deltar i lesestimulerende tiltak	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven deltar aktivt og viser leselyst under lesestimulerende tiltak som lesetimer, lesekonkurranser osv. ▪ Eleven kan uttrykke egne leseopplevelser og gjøre greie for synspunkt om tekstene.
Eleven bruker biblioteket ukentlig	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven bruker biblioteket til å hente ut informasjon han/hun trenger. ▪ Eleven bruker biblioteket for å låne skjønnlitteratur for å nyte og for nytte. ▪ Eleven møter høytlesing av litteratur, lytter aktivt og viser at han/hun forstår handlingen.

Informasjonskompetanse

Eleven skal kunne utforske og bruke digitale informasjonskanaler og andre medier på en målrettet måte

- Eleven kan søke, velge ut og bruke egnet informasjon fra fagbøker i tilknytning til et tema på en etisk måte.
- Eleven kan foreta effektive og hensiktsmessige søk på Internett ved å bruke relevante søkeord og ved bruk av ulike søkestrategier.
- Elevene vet når, og hvordan, det er hensiktsmessig å bruke kunstig intelligens (AI).
- Elevene vet å være kritiske til informasjonen kunstig intelligens gir oss.
- Eleven kan lese og forstå strukturen i en URL.
- Eleven kan lese og forstå oppbyggingen til en treffliste på nettet.
- Eleven vet hva en kilde er og grunnleggende prinsipper for kildekritikk som relevans og pålitelighet.
- Eleven vet hva en kilde er og kjenner til grunnleggende prinsipper for kildekritikk som «TONE»:
  - **Troverdighet** Er kilden sikker?
  - **Objektivitet** Er kilden nøytral?
  - **Nøyaktighet** Finner du slurv og juks?
  - **Egnethet** Kan du finne de svarene du trenger?

Lesing 8.-10.trinn: Lese for å lære, lese for livet

LESING I ALLE FAG

TRINN: 8-10

Mål for lesing	Kjennetegn på måloppnåelse
Leseforståelse	
Eleven mestrer ulike læringsstrategier (se s.26)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven bruker læringsstrategiene på en slik måte at det styrker læringen. ▪ Eleven har et bevisst forhold til hvilke læringsstrategier som er mest hensiktsmessig i de forskjellige fagene, f.eks. oppgaveløsning i matematikk, forstå fremmedspråk, sammenlikne kjemiske stoffer.
Eleven kan lese sammensatte tekster	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven bruker informasjon fra elementer som illustrasjon, tabeller, diagrammer, lenker og lyd ved f.eks. oppgaveløsning.
Eleven reflekterer over teksten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven har innarbeidet rutine for å passe på å justere leseforståelsen, for eksempel:<ul style="list-style-type: none"> ○ <i>Synes jeg at det jeg leser er fornuftig?</i> ○ <i>Stemmer det med det jeg har lært før?</i> ○ <i>Har andre forstått det slik som meg?</i> ▪ Eleven kan formulere tolkninger over leste tekster.
Leseteknikk	
Eleven kan og bruker hensiktsmessige lesestrategier	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven kan orientere seg i store tekstmengder som oppslagsverk, ordbøker, internett-tekster osv. ▪ Eleven kan lete/skane-lese raskt for å finne relevant informasjon. ▪ Eleven kan skaffe seg oversikt i tekster ved å skumlese, bruke uthevninger, bildetekster, forklaringer i margin osv. ▪ Eleven har lesestrategier for å huske det han/hun har lest, slik at han/hun kan reprodusere f.eks. gloser, formler, årstall og regler. ▪ Eleven har lesestrategier for å nyttiggjøre seg av tidligere kunnskap når han/hun leser nytt stoff. ▪ Eleven har innarbeidede strategier hvor han/hun spør seg selv om hva som vil skje videre i teksten.
Lesekultur og leseinteresse	
Eleven møter litteratur og reflekterer rundt denne	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven deltar aktivt og viser leselyst under lesestimulerende tiltak som f.eks. lesetimer og lesekonkurranser. ▪ Eleven kan tolke og reflektere omkring egne leseropplevelser.
Eleven bruker biblioteket ukentlig	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eleven bruker aktivt biblioteket til å hente informasjon han/hun trenger i skolearbeidet. ▪ Eleven bruker biblioteket for å låne skjønnlitteratur for å nyte og for nytte.

Informasjonskompetanse

Eleven skal kunne foreta søk, vurdering og bruk av kilder hensiktsmessig

- Eleven kan finne fram til egnet informasjon i fagbøker og bruke tekstene på en kritisk og etisk måte.
- Elevene nyttiggjør seg digitale ordbøker.
- Eleven kan definere sitt informasjonsbehov og relevante søkeord.
- Eleven kan gjennomføre en systematisk og planlagt søking etter informasjon.
- Eleven kan foreta hensiktsmessige og effektive søk på Internett ved bruk av ulike søketeknikker.
- Elevene vet når, og hvordan, det er hensiktsmessig å bruke kunstig intelligens (AI).
- Elevene vet å være kritiske til informasjonen kunstig intelligens gir oss.
- Eleven kan lese og forstå strukturen i en URL og oppbyggingen til en treffliste på nettet og bruker dette hensiktsmessig.
- Eleven vet hva en kilde er og kjenner til grunnleggende prinsipper for kildekritikk som «TONE»:
  - **Troverdighet** Er kilden sikker?
  - **Objektivitet** Er kilden nøytral?
  - **Nøyaktighet** Finner du slurv og juks?
  - **Egnethet** Kan du finne de svarene du trenger?

Del 2 Forklaringer og utdypinger

Læringsstrategier

Læringsstrategier er definert som den metoden et individ bevisst benytter for å lære eller løse en oppgave.

Elever som er gode lesere klarer å tenke bevisst, setter seg mål, henter fram bakgrunnskunnskap, prøver å forstå enkeltord og begreper, leser flere ganger, organiserer ideene sine, stiller spørsmål til seg selv, er utholdende, stiller spørsmål til strukturen i teksten og har kontroll. I motsetning har vi elever som strever med lesing som oftest ikke klarer å ha kontroll, setter seg ikke mål og har ikke strategier for å forstå. Der gode lesere griper tak i en tekst på flere måter gir elever som strever med lesing fortere opp.

Progresjonsplan for læringsstrategier

Strategier fordelt på trinn	1	2	3	4	5	6	7	8-10
Aktivere bakgrunnskunnskap	X	X	X	X	X	X	X	X
Gjenfortelle/lage sammendrag	X	X	X	X	X	X	X	X
Tankekart	X	X	X	X	X	X	X	X
Vurdere forfatterens håndverk		X	X	X	X	X	X	X
Støttenotater/strukturet tankekart		X	X	X	X	X	X	X
Lese og si/tegne noe		X	X	X	X	X	X	X
Selektiv understreking/nøkkelord			X	X	X	X	X	X
To-kolonne notat/nøkkelord			X	X	X	X	X	X
Lage spørsmål og svar			X	X	X	X	X	X
VØL-skjema			X	X	X	X	X	X
Bruke ordliste og oppslagsverk				X	X	X	X	X
Lære ved å skrive/læringslogg				X	X	X	X	X
Lage overskrifter				X	X	X	X	X
Venndiagram					X	X	X	X
Påstand-bevis						X	X	X
Skrive fakta i skjema						X	X	X

Beskrivelser av læringsstrategier

Aktivere bakgrunnskunnskap

Å hente fram og aktivisere bakgrunnskunnskap gjør at eleven blir mer nysgjerrig på å lese, får økt oppmerksomhet og interesse for egen læring. Det gir elevene hjelp til å synliggjøre forståelsen sin. Å lage et slikt kart gjør det enklere for dem å illustrere overordnede og underordnede deler av et begrep. Det er nyttig før, under og etter lesing, og som en framgangsmåte for å organisere/disponere opplysningene når eleven skal skrive.

Vurdere forfatterens håndverk

Kunnskap om hva slags virkemiddel en forfatter bruker; sjanger, struktur, inndeling av stoffet, overskrifter, bilde, diagram og lignende.

Lese og si/tegne noe

Elevene snakker/tenker høyt sammen parvis eller tegner noe fra teksten.

Selektiv understrekning

Understreking og notat i margin er gode verktøy for å forstå en tekst. Det er en måte å organisere opplysningene på.

To-spaltenotat/ hovedidé-detalj-notat

Denne hjelper elevene til å organisere hovedideene og detaljer i tekster fra ulike fagområder.

Eleven deler arket i to kolonner og skriver hovedideen i venstre kolonne og detaljene i høyre.

Spørsmål og svar

Elever som er flinke til å stille spørsmål er også flinkere til å svare på spørsmål enn elever som mangler innsikt i hvordan man stiller spørsmål.

I boka spørsmål/finne spørsmål (akkurat der og da)

Kombinere spørsmål (må tenke og lete flere steder i boka)

I hodet mitt spørsmål /tolkespørsmål (på egen hånd)

VØL-skjema (vet-ønsker å vite-lært)

Før lesingen gjennomfører elevene en idédugnad på det de vet(V) og det de ønsker å vite(Ø).

Etter lese- og læringsprosessen skriver de ned det de lærte(L)

Dette vet jeg	Dette ønsker jeg å lære mer om	Dette har jeg lært

Ved å skrive/Læringslogg

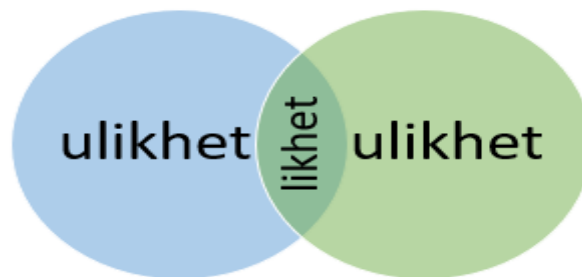
Elevene blir flinkere til å skrive og lære når de får skrive på mange ulike måter.

De kan skrive i bøkene sine to eller tre ganger i løpet av en time.

Når det undervises i et emne bør man oppmuntre eleven til å gi respons i form av ideer og spørsmål, gjerne skriftlig. Å blande skrivning og lytting medvirker til å aktivisere elevene.

Venndiagram

Strategien går ut på å finne likheter og ulikheter mellom to eller tre emner, eller sammenligne to eller tre emner.

Påstand-bevis

Elevene lærer seg hvordan de kan utvikle argumenter og hvordan de finner bevis for det i teksten. Elevene skriver et utsagn eller en påstand i venstre kolonne og leter i teksten etter bevis/støtte som de skriver i høyre kolonne. Deretter bruker de notatene til å skrive argumenterende tekster.

Prosessnotat

Prosessnotat medvirker til at eleven forstår at de må tenke gjennom hvert steg, både i problemløsning i matematikk og når de skal utføre eksperiment/elevøvelser. Når man f.eks. går gjennom tekstoppgaver i matematikk, kan man vise elevene hvordan de synliggjør trinnene i problemløsningen i venstre kolonne og opplysninger fra oppgaven i høyre kolonne.

Styrkenotat

Gjør det lettere å skille mellom hovedideer og detaljer. Styrke 1 er hovedideen mens detaljer er enten styrke 2 eller 3. Eleven kan bruke dette tallsystemet som et verktøy til å organisere stoffet mens de leser, skriver og studerer.

Læringsstrategiene kan brukes i ulike pedagogiske metoder, som for eksempel ved bruk av Jig-Saw, helhetslesing, samlesing med gule lapper, vertikale tavler.

Hvordan lese fagtekster

Førlesefasen (før lesing av fagteksten)

- Tenk over formålet med lesingen
  - Vurder hva du skal være spesielt opptatt av og hva du skal lære.
- Orienter deg i teksten
  - Studer innholdsliste, illustrasjoner, faktabokser, tekster i marginen.
  - Studer avsnittsoverskriftene
  - Legg merke til ord som er markert på spesielle måter i teksten.
- Minn deg selv på hva du kan fra før
  - Tenk på det, snakk om det, noter stikkord
  - Lag tanke eller strukturkart, tegn eller lignende
- Velg strategi ut ifra formålet med lesingen
  - Les høyt eller stille for deg selv eller sammen med andre
  - Skumles, nærles (for å finne sammenhenger, for å tolke, for å vurdere)

Lesefasen (mens teksten leses)

- Stopp opp der det kjennes naturlig i teksten
  - tenk over hva du leser
  - still spørsmål til teksten og deg selv
  - spør deg selv om du forstår det du leser
  - snakk med de andre elevene om det du leser
- Vurder om lesestrategien du har valgt passer til formålet
- Stopp opp ved ord og begrep du ikke forstår
  - finn forklaringer på disse ordene (i teksten eller i ordliste)
- Les med blyant i hånda
  - Strek under, noter, skriv nøkkelbegrep, oppsummer ideer fra teksten (logg, struktur og tankekart)

Etterlesefasen (etter lesing av en fagtekst)

- Tenk over formålet med lesingen og spør deg selv om utbyttet du har hatt av å lese og arbeide med teksten.
- Spør deg selv om teksten handler om det du trodde.
- Arbeid med teksten for å vise hva du har lært
  - Skriv for eksempel rapport, notat, logg, stikkord.
  - Oppsummer innholdet (tanke eller strukturkart
  - Snakk med noen (oppsummer, referer, vurder, reflekter, lag egne spørsmål)
- Vis at du kan bruke sentrale nøkkelbegrep (begrepskart, kolonnenotat, ordliste)

Hvordan utvikle språklige ferdigheter?

Gjensidig påvirkning gjennom tale og skrift

Elevene utvikler seg som språkbruker ved å bruke språket muntlig og skriftlig gjennom hele skoleløpet. De utvikler sin skriftlige kompetanse ved å bruke det muntlige språket og sin muntlige kompetanse ved å bruke det skriftlige språket.

Språklige ferdigheter

Det er to ferdigheter som er spesielt viktig med tanke på senere leseferdighet. Det er språklig bevissthet og ordforråd. Språklig bevissthet blir av mange regnet som den viktigste forutsetningen for begynneropplæringen mens ordforråd er viktig for videre leseutvikling og leseforståelse.

Språklig bevissthet

Å være språklig bevisst handler om å være bevisst i forhold til *form, innhold og bruk av språket*. Når man driver med språkleker, arbeider man med form. Elevene blir oppmerksomme på lydstrukturen i ordene (fonologisk bevissthet). Det handler om å kunne rime, identifisere like lyder i ord, oppdage at ord begynner med samme lyd, eller dele opp ord i stavelser osv. Dette er en av de viktigste forutsetningene for å kunne lære å lese.

Når man arbeider med innhold kan man f.eks. leke seg med ulike språklige bilder og se at ord kan ha flere betydninger.

Når det gjelder bruk av språket må elevene få erfaring med at språket kan brukes på mange forskjellige måter, for eksempel til å lage tilbudsplakater, bussbilletter, rutetabeller osv.

Ordforråd

Å utvikle et godt ordforråd er en av de faktorene som har størst betydning for leseforståelsen. Det er forskjell på å kunne lese et ord og kunne ordbokdefinisjonene, og det å virkelig forstå hva ordet/begrepet betyr. Når elever skal lære nye ord, er det viktig med utdyping og diskusjon om hva ordet betyr, gjerne med praktiske eksempler. Forskning viser at elever som får hjelp til å forstå nye ord, utvider ordforrådet lettere

Fortelling

Å kunne fortelle med sammenheng er viktig i kommunikasjon med andre mennesker. Derfor må elevene få trening i å fortelle. De må få trening i å fortelle sammenhengende om opplevelser og erfaringer fra hverdagen og kunne redegjøre for faglige emner. Det er viktig å videreutvikle fortellerkompetansen utover det å svare på enkle spørsmål eller referere selvopplevde hendelser. Elevene må lære seg enkle fortellerteknikker.

Analysebegreper

Analysebegreper er et godt redskap til analyse av omverden. De bidrar til et presist og situasjonsavhengig språk. Analysebegrepene utgjør basis for å lære andre begreper.

De er helt sentrale i kodingsprosessen vår fordi de hjelper oss med å rette oppmerksomheten mot det som er viktig. Ved å reflektere over likheter og ulikheter kan man kategorisere i nye begreper.

Viktige analysebegreper i begynneropplæringen

1. form	8. plass	15. lukt
2. farge	9. retning	16. vekt
3. mønster	10. lyd	17. forandring
4. stilling	11. stoff	18. tid
5. funksjon	12. overflate	19. verdi
6. antall	13. temperatur	20. bevegelse
7. størrelse	14. smak	21. måleenheter

I begynneropplæringen vil det være naturlig å lære elevene analysebegrepene *farge, mønster, antall, plass, form, stilling, størrelse, retning og lyd* gjennom en systematisk innlæring. Andre begreper som *funksjon, verdi, stoff, bevegelse, overflate, temperatur, smak, lukt, vekt, forandring, tid og måleenheter*, kan forklares i undervisningssituasjoner der det er naturlig og ta dem opp.

Innlæring av analysebegreper

Læringsprosessen består av fire deler:

1. Assosiasjon (forbindelseslæring)
2. Forskjellslæring (diskriminasjonslæring)
3. Likhetsoppdagelse (generalisering)
4. Analytisk koding

Språkstimulering for alle

Man kan reflektere over om alle får like muligheter til å utvikle språket i skolen. Ut ifra testresultater vet vi at jentene leser og skriver bedre enn guttene. Har guttene og jentenes valg av språkstimulerende aktiviteter betydning for lesekompetansen deres? Hva med språklig utvikling for minoritets elever?

Minoritetsspråklige barn møter mindre norsk i hverdagspråket utenfor skolen. De trenger derfor massiv norskspråklig stimulering for å bli gode brukere av det nye språket sitt.

Språk og identitet

Språket er en svært viktig del av identiteten vår. Vi velger bevisst eller ubevisst en språkform som står i stil med den oppfatningen vi har av oss selv. Dermed blir språket vårt påvirket av hva slags sosiale lag og miljø vi ønsker å bli oppfattet som en del av. Språket er med på å bygge opp selvbildet vårt. Språk gir et signal om tilhørighet.

Spørsmål til refleksjon:

- *Arbeider vi nok med språkleker i 1.klasse og videre oppover på småtrinnet? Hvordan organiserer vi denne undervisningen? Hva slags undervisningsmateriell/læreverk benytter vi?*
- *Hvordan jobber vi med ordforråd på småtrinnet/mellomtrinnet? Metoder og organisering? Hvordan jobber vi på ungdomstrinnet?*
- *Hvordan jobber vi i det daglige for å få elevene til å bli gode til å fortelle? Jobber vi forskjellig på småtrinn og mellomtrinn? Hvordan jobber vi med dette på ungdomstrinnet?*
- *Har vi fokus på at gutter og jenter skal få like mye trening i språkstimulerende aktiviteter? Hvilke konkrete tiltak har vi?*
- *Hvordan organiserer vi opplæringen for de minoritetsspråklige?*
- *Språk og identitet. Har "SMS språket" en sammenheng med dette? Hva har det å si konkret for vår skriveopplæring?*

Forståelsen av å kode om

Fra muntlig språk til skriftlig

Lesing og skriving henger tett sammen. Mange barn oppdager bokstavene ved å drive med “utforskende” skriving. De skjønner koblingen mellom lyden i det muntlige språket og skrifttegnet. Det er viktig å planlegge aktiviteter som legger opp til utforskende skriving allerede fra 1.trinn.

Å kode om fra bokstav og lyder til ord

Det er viktig med en systematisk og strukturert bokstavinnlæring slik at hver bokstav blir automatisert før den neste blir introdusert. Deretter må de lære å trekke sammen lyder til ord og øve på ord som blir skrevet lydrett og som inneholder bare de bokstavene eleven har lært. Dette for å sikre rask og automatisert bokstavkoding.

Å kode om fra bokstaver til hele ord

Mange ord i språket vårt er ikke lydrette og må derfor læres som hele ord. I stedet for å lydere seg fram til mening, må elevene ha strategier for å kunne se hele ordet og gjenkjenne det som en helhet. Når eleven møter lange eller ukjente ord, kan det være lurt å lese stavelser i stedet for bokstav for bokstav. Arbeidet med stavelser er derfor viktig. Det er også lurt å øve på ulike bokstavkombinasjoner som representerer en enkelt språklyd, f.eks. skj-lyden.

Å kode om skilletegn i tekster

Det er ikke bare bokstaver, lyder og ord som krever kodingskunnskaper. Elevene må kode om hele setninger og skjønne hvordan de skal leses. Skilletegn sier noe om når vi skal ta pause eller om hvordan vi skal bruke stemmen når vi leser. Slike tegn må elevene lære å bruke.

Å kode om større tekstelementer

For å bli en god leser må man skjønne hva slags sjanger man leser. Sjangre forteller oss ikke bare hvordan vi skal skrive tekster, den forteller oss også hvordan vi skal lese tekster.

Læreren veileder eleven

I leseopplæringen på alle trinn i skolen trenger elevene en lærer som veileder elevene på flere nivåer i teksten; muntlig språk, lyd og bokstav, staving, morfem, ord, setning, skilletegn og sjanger. Målet er at alle omkodingsprosessene skal være automatiserte slik at lesingen blir flytende.

Spørsmål til refleksjon:

- *Hvordan legger vi til rette for en systematisk begynneropplæring i lesing og skriving?
Organisering? Smågrupper? Læreverk? Læremidler? Metoder?*
- *Hvordan arbeider vi med å veilede elevene i kodingsferdighetene? Benytter vi veiledet lesing i smågrupper? Er vi flinke nok til å veilede elevene på mellomtrinn og ungdomstrinn? Hva bør vi legge vekt på med større elever i forhold til kodingsferdigheter?*
- *Hvordan arbeider vi med rettskriving? Hvordan tar vi eleven med på målformulering og egenvurdering?*
- *Hvordan arbeider vi med sjanger på mellomtrinn og ungdomstrinn?*

Hvordan lese med forståelse og bruke denne kunnskapen i egen lesing og læring?

For å møte leseutfordringene fra ulike tekster, bøker, aviser, blader og internett, er det viktig at elevene lærer seg å lese kritisk og strategisk slik at de raskt klarer å vurdere om og på hvilken måte de kan benytte teksten de har foran seg.

Å lese fagtekster

Det kan være nyttig å dele det pedagogiske arbeidet med lesing av fagtekster etter de tre fasene i leseprosessen: førlesefasen, lesefasen og etterlesefasen.

Førlesefasen: Målet er å skape engasjement og interesse for teksten hos leserne, og sette de i stand til å lese og bearbeide en tekst ved bl.a. å aktivere bakgrunnskunnskap.

Lesefasen: Målet er at eleven skal huske og forstå hva teksten handler om.

Etterlesefasen: Målet er at elevene reflekterer over det de har lært og hvordan de lærer.

Å lese skjønnlitterære tekster

I skolesammenheng leser vi grovt sagt skjønnlitteratur på to måter; å lese "blott til lyst" eller å lese for å aktivt bruke litteraturen som utgangspunkt for læring. Det kan arbeides med førlesefasen, lesefasen og etterlesefasen også når vi underviser om skjønnlitteratur. Når vi arbeider med skjønnlitteratur blir det et litt annet fokus i hver fase enn når vi arbeider med faglitteratur.

Å lese digitale sammensatte tekster

Lesing av skjermttekster er i ferd med å bli den vanligste lese måten for dagens ungdom. En slik utvikling får betydelige konsekvenser for hvordan vi faktisk leser, hvordan vi forstår og definerer lesing, samt for hvordan vi arbeider med lesestimulering og leseopplæring på alle trinn og i alle faser.

Digitale tekster byr på viktige utfordringer og muligheter som trykte tekster ikke har, og som vi heller ikke har utviklet gode teorier eller pedagogiske verktøy for å kunne møte og nyte fullt ut. Studier av lesing av skjermttekster viser at vi har en tendens til å skanne teksten, lese mer overfladisk og springende og vi er gjerne på jakt etter nøkkelord og lenker. Når vi leser på skjerm, er vi vanligvis aktivt søkende etter informasjon. Vi forventer å kunne gjøre noe med teksten, som for eksempel klikke, rulle eller kommentere.

Sammensatte tekster

Dersom en tekst er sammensatt av flere elementer, f.eks. skrift og bilde, tabeller og tegn, kan vi kalle det en sammensatt tekst. En sammensatt tekst trenger ikke å være digital. Vi kan ha sammensatte skriftlige tekster der tekst og bilde virker sammen for å formidle et budskap. Vi ser imidlertid at utviklingen av digital teknologi virker inn på selve utformingen av trykte tekster på ulike måter. I mange lærebøker finner vi at bilder og ulike grafiske framstillinger har fått en langt mer framtrædende plass enn tidligere. Bilder har overtatt mange av skriftens tidligere funksjoner og oppgaver, som den sentrale informasjonsformidleren. Dermed krever dagens lærebøker i stadig større grad en tekstkompetanse som ikke er avgrenset til verbalspråklig skrift, men som også dekker ulike typer bilder og grafiske framstillinger, og i tillegg må elevene kunne lese disse kombinasjonene.

Spørsmål til refleksjon:

- *Hvordan arbeider vi med lesestrategier på vår skole?*
- *Hva slags lesestrategier skal eleven lære?*
- *Hvordan arbeider vi med skjønnlitterære tekster?*
- *Hvordan jobber vi med leseforståelse i forhold til digitale tekster?*
- *Har personalet nok kompetanse i arbeid med fagtekster og leseforståelse?*

Hvordan skape engasjement og ambisjoner for lesing?

Læreren som lesende modell

Læreren må være en god rollemodell og gi elevene rike og aktuelle erfaringer med bøker og tekster.

Lesing som sosial samhandling

Lesing er ikke bare en individuell ferdighet, men også en sosial samhandling. Samtalen med elever rundt tekster er viktig. Hva slags lese- og skriveaktiviteter vi legger opp til fungerer som mønster for elevene for bruk av lesing og skriving i ulike situasjoner. Elevene må erfare at menneskene rundt leser for å holde seg orientert, for å underholdes, for å lære og de må vite at vi skriver for å huske, for å ytre meninger og kommunisere med andre.

Elevenes interesser

For å legge til rette for varierte lese- og skriveaktiviteter må læreren ha innsikt i hva slags praksis elevene har erfaring med. En viktig del av mange elevers lese og skrivekultur i dag, er sjangre innen den digitale teknologien. Det kan for eksempel være chatting, blogging, og ulike typer dataspill. Det er viktig at læreren kjenner til de ulike sjangrene og kan benytte dem i arbeidet med å skape lese og skrivelyst.

Spørsmål til refleksjon:

- *Hvordan er læreren lesende modell ved vår skole?*
- *Trengs det en liste med bok-tips og forslag til aktuell barne- og ungdomslitteratur?*
- *Hvordan kan klasserommet innby til lesing?*
- *Hvordan legger vi til rette for samtaler med elever rundt tekster?*
- *Hva slags metoder bruker vi i lese- og skriveopplæringen? Ha vi f.eks. skriveverksted og veiledet lesing også på høyere trinn?*
- *Er det noen av de digitale kommunikasjonsformene vi kan bruke i vår lese- og skriveopplæring? Hvordan?*
- *Hvordan organiserer vi frilesing? Skal skolen ha felles organisering?*
- *Skal skolen/klassen delta i felles leseprosjekt?*

Tilgang til tekster for alle

Mange elever starter på skolen med stor motivasjon og høye forventninger til å lære å lese. For å opprettholde motivasjonen er det viktig at elevene får gode lese- og mestringsoppgaver tilpasset ferdighetsnivå.

Høytlesing i klasserommet gir felles opplevelser. Gjennom felles samtaler får elevene utvikle ord og begrep. Læreren som høyt-leser blir en viktig språkmodell for elevene.

Elevene må ha tilgang til et mangfold av tekster.

Elevene trenger å lese noe de interesserer seg for.

Mange elever trenger tilpassede tekster i forhold til sin lesekompetanse.

Lydbøker kan være et godt alternativ til elever som ikke klarer å lese tekster selv.

Spørsmål til refleksjon:

- *Hvordan organiserer vi leseopplæringen slik at elevene får gode mestringsopplevelser på forskjellig nivå?*
- *Hva slags lærebøker /tekster bruker vi?*
- *Hva slags litteratur/tekster mangler vi ved vår skole?*
- *Benytter vi lydbøker? Og hvordan organiserer vi dette?*

Skolebibliotekets rolle

Et godt utviklet skolebibliotek har en sentral rolle i skolens arbeid med lesing. Det er nødvendig med et nært og systematisk samarbeid med skolebibliotekaren.

Bibliotekaren kan i samarbeid med læren finne fram til de tekstene som den enkelte eleven trenger for å utvikle seg som leser. Ikke alle elever har like mye erfaring med å bruke skolebiblioteket. Alle elever trenger mange og gode erfaringer med denne praksisen for å kunne gjøre den til sin egen.

Spørsmål til refleksjon:

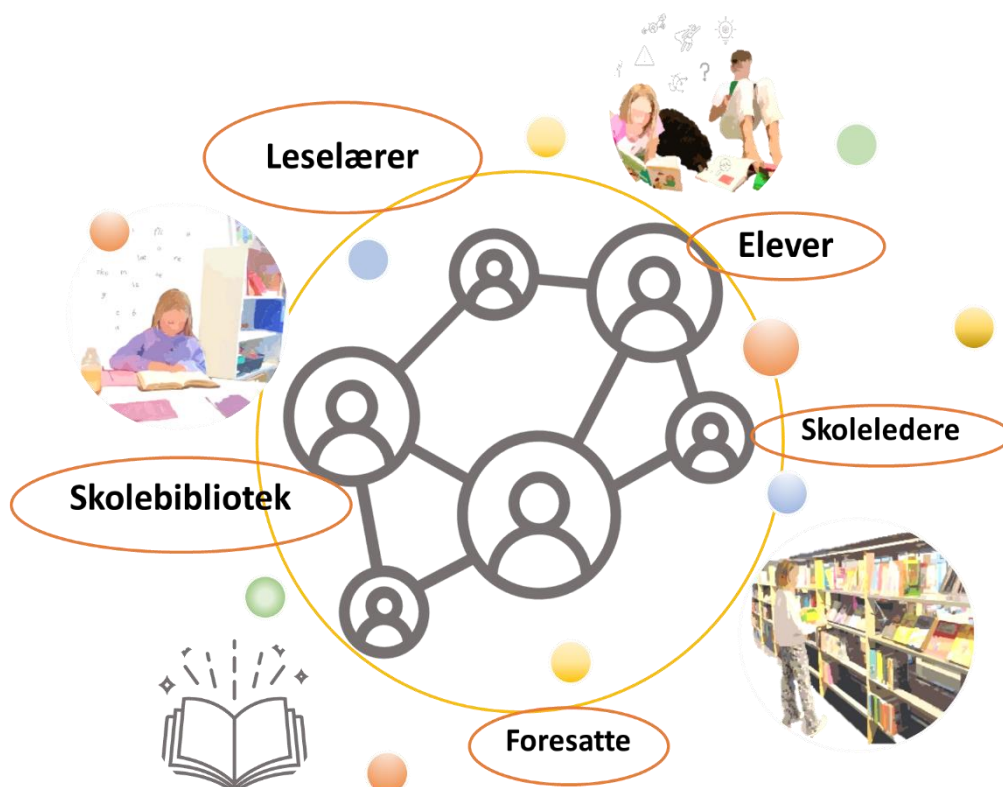
- *Hvordan ønsker vi at vårt skolebibliotek skal være med hensyn til innhold og bruksområde?*
- *Hvordan bruker vi litteraturen i skolebiblioteket i leseopplæringen?*
- *Hvordan ønsker vi at biblioteket skal se ut? Innbyr det til leseaktiviteter slik det ser ut i dag?*
- *Hvor ofte er biblioteksansvarlig til stede på biblioteket? Er dette tilstrekkelig?*
- *Hvordan er ansvarsfordelingen mellom biblioteksansvarlig og kontaktlærer? Fungerer dette godt nok?*

Samarbeid med foreldrene

Hjem og skole må samarbeide for å gi elevene leselyst. Lesing må være et gjennomgående tema på foreldremøter og kontaktmøter på alle trinn. Foreldrene må få kunnskap om at deres egen interesse for lesing og skolearbeid er en viktig faktor for faglig framgang og utvikling hos eleven.

Spørsmål til refleksjon:

- Skal det spesifiseres i årsplanen hvilket tema som skal tas opp på foreldremøte på hvert trinn i forhold til lesing?
- Er det behov for infoskriv/ veiledning til foreldrene om hvordan det skal jobbes med lesetrening hjemme?

Del 3 Leselogg

Hensikten med leseloggen

Leseloggen er et kvalitetstiltak for å kunne følge den enkelt elevs leseutvikling gjennom hele grunnskolen. Loggen skal gi en samlet oversikt over elevens kartleggingsresultater, være et utgangspunkt for samtaler med foresatte på alle klassetrinn, og dokumentere eventuelle tiltak som er iverksatt underveis.

Utfylling/oppfølging av leseloggen

Kontaktlærer har ansvar for at:

- Skisserte kartleggingsprøver blir gjennomført på høsten og våren
- Loggen blir ajourført, eventuelt i samarbeid med faglærere
- Gruppens resultater på de ulike kartleggingsprøvene leveres på samleskjema til skolens ledelse
- Kartleggingsresultatene gjøres kjent for eleven og foresatte
- Elever med resultat under kritisk grense drøftes med spes.ped ansvarlig og eventuelt PPT
- Skisserte lesetiltak iverksettes
- Oppgitte tidsfrister i leseloggen blir overholdt

Andre involverte lærere har ansvar for:

- Å gjøre seg kjent med resultatene i leseloggen til sine elever
- Å samarbeide med kontaktlærer om ovennevnte punkter

Ledelsen har ansvar for:

- Å purre opp ajourføring i leseloggen
- Å gjøre seg kjent med resultater på gruppenivå
- Å initiere drøfting av enkeltelever ved behov
- Å sikre møteplasser med andre instanser, som for eksempel med PPT
- Å ajourføre leseloggen ved endring av kartleggingsmateriell
- Å sørge for at nødvendige tiltak iverksettes som for eksempel lesekurs.

Leseloggen skal oppbevares i elevmappa.

1.trinn

Hovedmål:

- Eleven skal ha et funksjonelt ordforråd
- Eleven er bevisst på fonologi
- Eleven forstår sammenheng mellom bokstav og språklyd
- Eleven forstår at det talte ord kan deles opp i biter
- Eleven skal kunne avkode/lese tastavelsesord med enkle lydsekvenser
- Eleven kan logografisk lesing
- Eleven skal bli presentert for relevant litteratur og møte bøker som en del av hverdagen.
- Eleven skal se sammenhengen mellom det muntlige og skriftlige
- Eleven skal lytte til høytlesing
- Eleven kan benytte enkle strategier i lytteforståelse
- Eleven skal oppleve variert litteratur gjennom høytlesing

Målene gjøres som observasjoner og benyttes dynamisk kartlegging av elever.

Tid for gjennomføring	Kartleggingsmaterieill	Resultater	Kommentarer
Høst og vinter	“Leseklar” Kartlegging av språklig bevissthet ELLER: Kartlegging av leseferdighet Hefte 1 (Læringssenteret)		
Høst og vår	Carlsten lesetest, observasjonsprøve i lesing og skriving for 1. og 2. trinn		
Vår	Nasjonal kartlegging av leseferdighet		

1.Eventuelle tiltak:

- ↑ Drøfting med spesialpedagogisk koordinator/behov for videre kartlegging
- ↑ Syn/hørselestest
- ↑ Lesekurs

2. Annet:

_____

Dato /Lærers underskrift

_____

Dato/Foresattes underskrift

3.Iverksetting av tiltak - Når og hvordan: **bør skrives direkte inn i IUP**

2.trinn

Hovedmål:

- Eleven er bevisst på fonologi
- Eleven har automatisert de høyfrekvente ordene som er naturlige for trinnet
- Eleven kan lese en tilrettelagt tekst
- Eleven vet hva sammensatte ord er
- Eleven er aktivt lyttende og prøver å forstå
- Eleven møter ulike tekster
- Eleven opplever variert litteratur gjennom høytlesing
- Eleven møter tekst som en del av hverdagen

Målene gjøres som observasjoner og benyttes som dynamisk kartlegging av elever.

Tid for gjennomføring	Kartleggingsmaterieill	Resultater	Kommentarer
Høst og vår	Carlsten lesetest, observasjonsprøve i lesing og skriving for 1. og 2. trinn		
Høst	Kartlegging av leseferdighet Hefte 1 (Læringscenteret)		

1.Eventuelle tiltak:

↑ Drøfting med spesialpedagogisk koordinator/behov for videre kartlegging

↑ Syn/hørselestest

↑ Lesekurs

↑

2. Annet:

_____

Dato /Lærers underskrift

_____

Dato/Foresattes underskrift

3. Iverksetting av tiltak - Når og hvordan:

3.trinn

Hovedmål:

- Eleven leser de fleste vanlige ord raskt og uten lydering
- Eleven leser høyt med flyt
- Eleven kan bruke ulike læringsstrategier
- Eleven kan lese og forstå diagram og tabeller
- Eleven kan følge en instruksjon med bilde
- Eleven opplever ofte høytlesing
- Eleven oppsøker bøker som en del av hverdagen
- Eleven deltar i lesestimulerende tiltak
- Eleven skal kunne utforske og bruke digitale informasjonskanaler og andre medier på en målrettet måte

Målene gjøres som observasjoner og benyttes som dynamisk kartlegging av elever.

Tid for gjennomføring	Kartleggingsmateriell	Resultater	Kommentarer
Høst og vinter	Carlsten lesetest		
Høst	Kartlegging av leseferdighet Hefte 1 og 2 (Læringscenteret)		
Vår	Nasjonal kartlegging av leseferdighet		

1.Eventuelle tiltak:

- ↑ Drøfting med spesialpedagogisk koordinator/behov for videre kartlegging
- ↑ Syn/hørselestest
- ↑ Lesekurs
- ↑

2. Annet:

_____

Dato /Lærers underskrift

_____

Dato/Foresattes underskrift

3.Iverksetting av tiltak - Når og hvordan:

4.trinn

Hovedmål:

- Eleven har strategier for avkoding av lange, ikke høyfrekvente ord
- Eleven leser de fleste vanlige ord raskt, direkte uten lydering
- Eleven kjenner ulike lesestrategier
- Eleven kan lese høyt med flyt og innlevelse
- Eleven kjenner igjen ordbilder
- Eleven kjenner til ulike læringsstrategier
- Eleven kan lese sammensatte tekster
- Eleven kan overvåke egen leseforståelse
- Eleven kan følge instruksjoner
- Eleven opplever høytlesing
- Eleven bruker biblioteket ukentlig
- Eleven deltar i lesestimulerende tiltak
- Eleven leser litteratur tilpasset eget nivå
- Eleven skal kunne utforske og bruke digitale informasjonskanaler og andre medier på en målrettet måte

Målene gjøres som observasjoner og benyttes som dynamisk kartlegging av elever.

Tid for gjennomføring	Kartleggingsmaterieill	Resultater	Kommentarer
Høst og vinter	Carlsten lesetest		
Vår	Setningsleseprøven S40 (Logometrica)		
Vår	Gjennomføre tidligere Nasjonale prøver for 5.trinn		

1.Eventuelle tiltak:

- ↑ Drøfting med spesialpedagogisk koordinator/behov for videre kartlegging
- ↑ Syn/hørselestest
- ↑ Lesekurs
- ↑

2. Annet:

_____

Dato /Lærers underskrift

_____

Dato/Foresattes underskrift

3.Iverksetting av tiltak - Når og hvordan:

5.trinn

Hovedmål:

- Eleven har automatisert avkoding
- Eleven kan teknikker for å lære nye ord og begreper
- Eleven behersker ulike lesestrategier
- Eleven kan teknikker for å lære nye ord og begreper
- Eleven leser litteratur som er tilpasset eget nivå
- Eleven møter og nytter ulike læringsstrategier i undervisningen i alle fag
- Eleven kan lese og forstå diagram og tabeller
- Eleven kan lese og forstå sammensatte tekster
- Eleven er oppmerksom på egen leseforståelse
- Eleven reflekterer over teksten
- Eleven deltar i lesestimulerende tiltak
- Eleven er interessert i å lese
- Eleven opplever høytlesing daglig
- Eleven bruker biblioteket ukentlig
- Eleven skal kunne utforske og bruke digitale informasjonskanaler og andre medier på en målrettet måte

Målene gjøres som observasjoner og benyttes som dynamisk kartlegging av elever.

Tid for gjennomføring	Kartleggingsmaterieill	Resultater	Kommentarer
Høst og vinter	Carlsten lesetest		
Høst	Nasjonal prøve i lesing		
Vår	Setningsleseprøven S40 (Logometrica)		

1.Eventuelle tiltak:

- ↑ Drøfting med spesialpedagogisk koordinator/behov for videre kartlegging
- ↑ Syn/hørselstest
- ↑ Lesekurs
- ↑

2. Annet:

_____

Dato /Lærers underskrift

_____

Dato/Foresattes underskrift

3.Iverksetting av tiltak - Når og hvordan:

6.trinn

Hovedmål:

- Eleven møter og benytter ulike læringsstrategier i undervisningen i alle fag
- Eleven har rutiner for å justere egen leseforståelse
- Eleven kan lese sammensatte tekster på en funksjonell måte
- Eleven kan følge en skriftlig instruksjon uten illustrasjoner
- Eleven har automatisert avkoding
- Eleven kan ulike lesestrategier
- Eleven kan lese høyt med flyt
- Eleven deltar i lesestimulerende tiltak
- Eleven leser litteratur som er tilpasset eget nivå
- Eleven opplever høytlesing daglig
- Eleven bruker biblioteket ukentlig
- Eleven skal kunne utforske og bruke digitale informasjonskanaler og andre medier på en målrettet måte

Målene gjøres som observasjoner og benyttes som dynamisk kartlegging av elever.

Tid for gjennomføring	Kartleggingsmaterieill	Resultater	Kommentarer
Høst og vinter	Carlsten lesetest		
Høst og vår	Setningsleseprøven S40 (Logometrica)		

1.Eventuelle tiltak:

- ↑ Drøfting med spesialpedagogisk koordinator/behov for videre kartlegging
- ↑ Syn/hørselestest
- ↑ Lesekurs
- ↑

2. Annet:

_____

Dato /Lærers underskrift

_____

Dato/Foresattes underskrift

3.Iverksetting av tiltak - Når og hvordan:

7.trinn

Hovedmål:

- Eleven bruker hensiktsmessige læringsstrategier i alle fag
- Eleven reflekterer over teksten
- Eleven kan lese sammensatte tekster på en funksjonell måte
- Eleven kan følge en skriftlig instruksjon uten illustrasjoner
- Eleven har automatisert avkoding
- Eleven kan utvalgte lesestrategier
- Eleven kan lese høyt med flyt
- Eleven deltar i lesestimulerende tiltak
- Eleven bruker biblioteket ukentlig
- Eleven skal kunne utforske og bruke digitale informasjonskanaler og andre medier på en målrettet måte

Målene gjøres som observasjoner og benyttes som dynamisk kartlegging av elever.

Tid for gjennomføring	Kartleggingsmateriell	Resultater	Kommentarer
Høst og vinter	Carlsten lesetest		
Høst og vår	Setningsleseprøven S40 (Logometrica)		

1.Eventuelle tiltak:

- ↑ Drøfting med spesialpedagogisk koordinator/behov for videre kartlegging
- ↑ Syn/hørselestest
- ↑ Lesekurs
- ↑

2. Annet:

_____

Dato /Lærers underskrift

_____

Dato/Foresattes underskrift

3.Iverksetting av tiltak - Når og hvordan:

8.trinn

Hovedmål:

- Eleven mestrer ulike læringsstrategier
- Eleven kan lese sammensatte tekster
- Eleven reflekterer over teksten
- Eleven kan og bruker hensiktsmessige lesestrategier
- Eleven møter litteratur og reflekterer rundt denne
- Eleven bruker biblioteket ukentlig
- Eleven skal kunne foreta søk, vurdere og bruke kilder hensiktsmessig

Målene gjøres som observasjoner og benyttes som dynamisk kartlegging av elever.

Tid for gjennomføring	Kartleggingsmateriell	Resultater	Kommentarer
Høst og vinter	Carlsten lesetest		
Høst	Nasjonal prøve i lesing		
Høst og vår	Setningsleseprøven S40 (Logometrica)		

1.Eventuelle tiltak:

- ↑ Drøfting med spesialpedagogisk koordinator/behov for videre kartlegging
- ↑ Syn/hørselstest
- ↑ Lesekurs
- ↑

2. Annet:

_____

Dato /Lærers underskrift

_____

Dato/Foresattes underskrift

3.Iverksetting av tiltak - Når og hvordan:

9.trinn

Hovedmål:

- Eleven mestrer ulike læringsstrategier
- Eleven kan lese sammensatte tekster
- Eleven reflekterer over teksten
- Eleven kan og bruker hensiktsmessige lesestrategier
- Eleven møter litteratur og reflekterer rundt denne
- Eleven bruker biblioteket ukentlig
- Eleven skal kunne foreta søk, vurdere og bruke kilder hensiktsmessig

Målene gjøres som observasjoner og benyttes som dynamisk kartlegging av elever.

Tid for gjennomføring	Kartleggingsmateriell	Resultater	Kommentarer
Høst	Nasjonal prøve i lesing		
Høst og vår	Setningsleseprøven S40 (Logometrica)		

1.Eventuelle tiltak:

- ↑ Drøfting med spesialpedagogisk koordinator/behov for videre kartlegging
- ↑ Syn/hørselstest
- ↑ Lesekurs
- ↑

2. Annet:

_____

Dato /Lærers underskrift

_____

Dato/Foresattes underskrift

3.Iverksetting av tiltak - Når og hvordan:

10.trinn

Hovedmål:

- Eleven mestrer ulike læringsstrategier
- Eleven kan lese sammensatte tekster
- Eleven reflekterer over teksten
- Eleven kan og bruker hensiktsmessige lesestrategier
- Eleven møter litteratur og reflekterer rundt denne
- Eleven bruker biblioteket ukentlig
- Eleven skal kunne foreta søk, vurdere og bruke kilder hensiktsmessig

Målene gjøres som observasjoner og benyttes som dynamisk kartlegging av elever.

Tid for gjennomføring	Kartleggingsmaterieill	Resultater	Kommentarer
Høst og vår	Setningsleseprøven S40 (Logometrica)		

1.Eventuelle tiltak:

- ↑ Drøfting med spesialpedagogisk koordinator/behov for videre kartlegging
- ↑ Syn/hørselestest
- ↑ Lesekurs
- ↑

2. Annet:

_____

Dato /Lærers underskrift

_____

Dato/Foresattes underskrift

3.Iverksetting av tiltak - Når og hvordan:

